

## Brassai Sámuel (1797/1800?–1897)



Nyelvész, filozófus, természettudós, az „utolsó erdélyi polihisztor”, az MTA tagja. Foglalkozott földrajzzal, történelemmel, statisztikával és közgazdaságtannal, a zeneelmélet kérdéseivel, esztétikával, műkritikával is. Az oktatásügyben számos reform elindítója és előmozdítója volt; hozzájárult a korabeli tudományos eredmények népszerűsítéséhez. Brassói szász családból származott, mely a nevét is a helységről kapta. Apja torockószentgyörgyi, majd szentmihályfalvai unitárius lelkész volt, aki Tordáról is gyakran kölcsönzött könyvet. Az ifjú a szülői háznál sajátította el a zenét, a természettudományokat és a német nyelvet. Iskolái végeztével

beutazta Magyarországot, de főleg Erdélyt. Az 1820-as évek elejétől nevelősködött a Makrai, majd a Bethlen családnál, főleg természetrajzi magánórákat adva. 1834-ben Kolozsvárott megalapította a Vasárnapi Újságot, majd 1837-től 1848-ig az ottani unitárius főiskolán történelmet és földrajzot, később matematikát és természettudományokat, 1845-től pedig bölceletet tanított. Az ő nevéhez fűződött az 1841-ben elfogadott tanügyi reform is, melynek során az oktatás nyelve a latin helyett a magyar lett. A Magyar Tudós Társaság levelező tagja 1837-ben lett. (Az Akadémia rendes tagjává csak 1865-ben választották, mégpedig a történelem és filozófiai osztályba.) Bár 1848-ban az országos katonai iskola (Ludoviceum) tanárává nevezték ki, de a szabadságharc idején 1848 végétől 1849 augusztusáig Bem táborában volt tiszt. A vereséget követően ezért bujkálnia kellett, majd 1850-től 1859-ig Pesten élt, a Gönczy Pál-féle magánintézetben tanított. 1859–1862-ig ismét Kolozsvárott, az unitárius főiskolán tanított bölceletet és matematikát. Közben eleget tett az Erdélyi Múzeum Egyesület meghívásának, és a természetrajzi tár őre, majd igazgató lett. 1862-ben – rövid időre – felhagyott a tanítással, de főiskolája kollégiumának 1000 forintos alapítványt tett. A kolozsvári egyetem 1872-es megalapításakor a matematika rendes tanára, 1876-ban dékán, majd 1879–80-ban rektor lett. Közben szanszkrit nyelvet és összehasonlító indogermán nyelvészetet is tanított. 1877–1880-ig Meltzl Hugóval alapító szerkesztője volt az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapoknak.

1884-ben nyugalomba vonult, de továbbra is figyelemmel kísérte a tudományos életet. 1897. június közepén még megünnepezték a 100. születésnapját (bár ő születési dátumát 1800-ra tette), de néhány nappal később meghalt. Elhunytá előtti héten vagyonát és könyvtárát az unitárius egyházra hagyta. Sírja a híres házsongárdi temetőben van. (képünkön)

*Munkái:*

- *A módszerről. Pest, 1867–69. Három értekezés. Székfoglaló a tört. philos. osztályban. 2. kiad. Irodalmi Szemle, 489-500. l.*

*Irodalom:*

- *Waldapfel János: Brassai Sámuel: A módszerről. Magyar Peadagogia, 1893. 485-491. l.*

- *Brassai Sámuel. Erdélyi Múzeum, 1897. 6. sz. 337-338. l.*
- *Fitz József: Brassai Sámuel. Németh József könyvkereskedése, Budapest, 1913.*
- *Tordai Ányos: Fitz József: Brassai Sámuel. Budapest., 1913. 418 l. Németh József könyvkereskedése. Katholikus Szemle, 1913. 7. sz. 809. l.*
- *Vágó Benőné: Brassai Sámuel emlékezete. Kortárs, 1968. 4. sz. 623-624. l.*



- *Mikó Imre: Az utolsó erdélyi polihisztor, Brassai Sámuel. Korunk, 1957. 5. sz. 488-502. l.*
- *Mikó Imre: Az utolsó erdélyi polihisztor. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1971.*
- *Brassai Sámuel emlékezete. Összeállította Gazda István. Budapest, 1997.*
- *Gaal György: Brassai Sámuel és a kolozsvári Unitárius Kollégium, In: Múzsák és erények jegyében. Kolozsvár, 2001.*
- *Gazda István (szerk.): Brassai Sámuel (1800-1897) akadémikus, unitárius tudós, a kolozsvári egyetem professzora, nyelvész, matematikus, botanikus, irodalmár, zenetudós, fordító munkásságának és az életében róla megjelent írásoknak a kronológiája. Neumann Kht. Budapest, 2004.*

<http://www.brassai.ro/Images/BrassaiSamuel/brassais.jpg>

[http://unipedia.unitarius-halo.net/images/thumb/b/bd/Kv%C3%A1r\\_H%C3%A1zsong%C3%A1rd\\_Brassai.jpg/250px-Kv%C3%A1r\\_H%C3%A1zsong%C3%A1rd\\_Brassai.jpg](http://unipedia.unitarius-halo.net/images/thumb/b/bd/Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Brassai.jpg/250px-Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Brassai.jpg)